

Poština plačana v gotovini

Posamezna številka stane 4 din

25
LETNIK

MENTOR

1937 - 1938
ŠTEVILKA 6

Vsebina 6. številke:

France Vodnik, Ljubimo domačo knjigo 153 / Dr. Franjo Blatnik, Svetnik veselja 157 / Silvij Sardenko, Krekova slika 158 / Franjo Primc, Življenje 160 / Jože Dular, Studentje ob Kiki 161 / Ivan Čampa, Srebrna žetev 164 / Dr. Jož. Debevec, Obiski pri naših upokojenih profesorjih 168 / Niko Lakus, Epizoda 170 / Nove knjige 172 / Pomenki 174 / Zanke in uganke 176.

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrijskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom v začetku meseca. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odg. Vinko Zor, Ljubljana, Sv. Petra cesta 89.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju.

Celoletna naročnina za dijake Din 30., za druge in zavode Din 40. Posam. številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Katoliških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Od 3% — 5%

Vam obrestujemo prihranke, ki jih naložite pri nas.

Kratkoročna posojila

dajemo pod ugodnimi pogoji.

Za vse naše obveznosti

jamči z vsem premoženjem in davčno močjo Dravske banovine.

Hranilnica Dravske banovine

Celje

Ljubljana

Maribor

France Vodnik:

Ljubimo domačo knjigo!

Véliki francoski romanopisec Victor Hugo je v svojem znamenitem zgodovinskem romanu „Cerkev naše Ljube Gospe v Parizu“ zapisal naslednje besede: „Iznajdba tiskarstva je največji zgodovinski dogodek.“ V resnici velja tisk za eno najvidnejših znamenj človeškega napredka. Med kulturnimi pridobitvami in iznajdbami novega veka se navadno imenuje na prvem mestu. To ni nič čudnega. Po tisku so nastale in se razširile med ljudi knjige, ki imajo v kulturnem življenju že nekaj stoletij največji pomen, večjega kakor katerakoli druga kulturna pridobitev.

Prva knjiga je skoraj pri vseh evropskih narodih bila začetek narodne književnosti, znanosti in leposlovne umetnosti. Tudi mi Slovenci štejemo letnico 1551, ko je izšla prva slovenska knjiga — „Trubarjev „Abecednik in mali katekizem“ — za enega najpomembnejših datumov v naši zgodovini in sicer tembolj, ker naš narod ni bogat z deli zunanje slave. In kdor ne zna brati in pisati, le-ta danes ne more več veljati za izobraženega človeka. Zato je branje in pisanje najosnovnejša zahteva že najnižje, t. j. ljudske ali osnovne šole. Po številu analfabetov navadno merimo stopnjo izobrazbe kakega naroda.

In vendarle je tisk — prav tako kakor pisava, ki je seveda starejša — sam na sebi zgolj tehnična pridobitev, je zgolj sredstvo, ki ga uporablja človeški duh — njegova beseda kot izraz notranjosti, misli in čustva. Duh je šele tisti, ki oživlja mrtvo črko. In ta dvojnost — duh in črka — je prav dobra označba tudi za knjigo. Tudi v knjigi moramo razen vrednote, kakršno predstavlja kot tehnično pridobitev, gledati zlasti in v prvi vrsti duhovne vrednote, ki nam jih posreduje. Te vrednote so predvsem izobrazbene, duhovno-etične, estetične in jezikovno-narodne. Lahko trdimo, da je pomen knjige ravno v razširjenju in posredovanju teh dragocenih življenjskih vrednot.

Zaradi teh vrednot ima knjiga največji pomen tako za življenje posameznika kakor tudi za življenje vsega naroda. Knjiga je bila, odkar se Slovenci zavedamo svoje narodnosti in kulture, orožje in znamenje naših tvorcev, ob nji so živeli in se vzgajali rodovi, z njo v roki lahko danes v borbi za obstoj — izpričamo svojo narodno in kulturno individualnost ter verujemo v svojo bodočnost. Teško si je zamisliti obupno praznino, ki bi nedvomno zazijala v življenju poedinca kakor naroda, če bi ne imeli več svojih knjig. Kaiti knjiga, smemo reči, je utelešena človeška misel, iščoča luči, neskončnosti, resnice, lepote in svobode ter je hkrati tista tesna vez, ki veže človeka s človekom, da premaga svojo osamljenost in se zave skupnosti. Prav ta njena intimnost je njena največja moč. Zaradi nje ne moreta zamenjati ali nadomestiti knjige niti kino niti radio — sicer dve največji zmagi človeškega duha v 20. stoletju.

Zakaj ne more nadomestiti knjige n. pr. kino? Zato, ker tudi najlepša, a bežna, slika ne more nadomestiti zaupnega, intimnega pogovora s prijateljem. In tak prijatelj more biti človeku samo knjiga: knjiga, ki si jo vzljubil sredi samotnih ur in h kateri se lahko vrneš, kadar si v duši ves razsvetljen od lepih sanj in globokega spoznanja.

In zakaj ne more nadomestiti knjige niti radio? Beseda, ki z njo človek izraža in sporoča drugim vse, kar vidi, kar ve in kar čuti, nepovratno izzveni komaj je izpregovorjena. Omejena je kakor vsa druga najprvotnejša izrazila in občila ne samo po času, ampak tudi po kraju. V knjigi pa je smisel in duh besede dobil poleg svojega trenutnega zvočnega telesa še svoje trajno vidno telo v znamenjih in črkah.

Zato gre knjigi prvenstvo tako kot izrazu duhovnega življenja kakor tudi kot posredniku med človekom in človekom. Ob knjigi more človek zaživeti najgloblje, se izobraziti in izoblikovati svoj značaj popolneje kakor kjerkoli drugje. Knjiga vodi človeka v svet duhovnih zakladov kulture in ga zveže z najglobljimi utripi človeškega srca ter ga seznanja z najvišjimi idejami, ki so se kedaj rodile v zgodovini sveta.

Pisatelj Meško imenuje knjige — „naše prijateljice“.¹ In prav ima. V njih se nam približujejo in nas obiskujejo s svojimi besedami, s svojimi mislimi, s svojimi srci pesniki in pisatelji in znanstveniki ter nam kažejo pot do resnice, dobrote in lepote. Knjige nam razodevajo to, kar je v človeku najbolj bistvenega, vsem prirojenega, vsem skupnega in zato vsakdo izmed nas prav za prav išče in najde v njih vedno tudi — samega sebe. Menda je to znak tiste prirojene ljubezni, ki vleče h knjigam že otroka, kateremu večkrat pomenijo — zlasti če so opremljene s podobami — prvo razodetje sveta, prav tako pa tudi odraslega človeka, ki išče v njih utehe svoji vedoželjnosti, svojemu hrepenenju in tudi — svojemu razočaranju. Česar nam ni mogel dati svet, nam večkrat dá v nemajhni

¹) Prim. Wester, Slovenska čitanka za IV. razred srednj h šol. Ponatis iz „Mentorja“.

meri knjiga. Čim več je v knjigi misli, s katerimi se moremo strinjati, in lepote, ki ogrejejo in oplemenitijo naša srca, tem ljubša, tem bližja, tem dražja nam je. So knjige, ki trajno ne izgube svoje vrednosti in mikavnosti zaradi pomembnih življenjskih vrednot, ki jih vsebujejo.

Knjige navadno delimo na znanstvene in poučne sploh ter leposlovne (pesmi, povesti, drame itd.). Prve nam zlasti posredujejo izobrazbo ter širijo naše obzorje. Če sem se naučil brati in pisati, je to šele prva stopnja izobrazbe. Branje in pisanje je šele sredstvo, da se česa naučim bodisi iz zgodovine, zemljepisa, prirodopisa, filozofije, skratka iz vsega — saj ni ničesar pod soncem, kar človek ne bi skušal ter želel spoznati in razumeti.

Toda poglobilni cilj izobrazbe vendarle ni ta, da človek mnogo ve; najvažnejše je, da iz vsega, česar se učimo in kar beremo — pa čeprav ni mnogo — spoznavamo smisel življenja ter njega veliko skrivnost. Knjige nam ne smejo biti samo pot do izobrazbe v smislu Bog vé kakšne „učenosti“, marveč je važnejše, da se ob njih poglobljamo vase, da duhovno rastemo in da postajamo boljši, iskrenjši ljudje.

Zato je treba razen poučnih jemati v roke zlasti tudi leposlovne knjige, pesmi, povesti, drame. V zgodbah, idejah, mislih in čustvih, ki se nam razodevajo iz umetnikove besede, spoznavamo zunanjo in notranjo podobo sveta. Kar nas predvsem mika in privlačuje k tem knjigam, je nedvomno vsebina. V njej srečujemo svet svojih sanj in svojega hrepenenja, v njej se nam poglobljajo pojmi in doživetja o dobrem in slabem, v njej doživljamo etično očiščenje in rast (prim. grško-katarzis!).

A tudi oblika je prav tako važna kakor vsebina. Tudi najbolj vzvišena vsebina nas v nelepi obliki rada odbija. Oblika pri lepi knjigi navadno imenujemo to, kar tvori njeno estetsko ali umetniško vrednost. Semkaj spadajo jezik, bogastvo izrazov, podob in primer, slog, način izražanja in pripovedovanja, gradnja, izdelava itd. Ob lepi knjigi se torej tudi umetnostno vzgajamo; s tem si vadimo in poglobljamo okus za lepo obliko.

In še ene vrednote, ki jo predstavlja knjiga, ne smemo pozabiti, namreč njenega narodno-jezikovnega pomena. Omenili smo že, da je prva slovenska knjiga bila začetek naše narodne književnosti. A narod niso samo tisti, ki knjige pišejo, marveč tudi tisti, ki jih bero. Nikoli ne smemo pozabiti, da je bila knjiga največjega pomena za ohranitev naše narodnosti. Pomislimo samo na uspehe, ki jih je dosegla na primer naša najstarejša knjižna družba in založnica — Mohorjeva družba. Pomen domače, v slovenskem jeziku pisane knjige, je bil v vseh časih velikanski. V slovenski knjigi je naš človek našel domovino, v slovenski besedi našega duha, njegovo sporočilo iz roda v rod ter vero v bodočnost. Trubar in Vodnik, Prešeren in Levstik, Finžgar in Cankar, vsi ti ter nešteta vrsta drugih tvorcev naše besede je učila slovenskega izobraženca in kmeta materine besede, ga vodila v svet duha ter budila v njem zavest pripadnosti k svojemu narodu.

Reči smemo, da je med našo knjigo in našim človekom vedno obstajala najtesnejša zveza.

Kajti narod in njegova književnost sta eno. Književnost pa je ravno knjiga, rojena iz narodnega duha in besede. In knjiga je vez, ki druži in veže ljudi v duhovno skupnost po misli in jeziku. Knjiga je pot, po kateri najde človek človeka. In kadar pravimo: knjiga, mislimo predvsem na domačo, slovensko knjigo, ki se je rodila iz našega duha, ki je zrasla iz naših tal, ki živi iz naše materine besede. Slovenci moremo do evropske kulture samo, če ohranimo in razvijamo svojo kulturo, svojo književnost, svoj jezik. To je naravno in preprosto. Kje bi bila Evropa, kje bi bil svet, če bi noben narod ne ostal sebi zvest. Le kdor veruje vase, le kdor ohrani sebe, more koristiti tudi celoti, skupnosti. To ne velja samo za posameznika, marveč prav tako za narod. Jezik in književnost pa sta dva najpomembnejša dokumenta slehernega naroda. V ljubezni do lepe knjige, pisane v domačem jeziku, se torej razodeva, pogloblja in utrjuje tudi ljubezen do naroda in jezika.

Tako nam i občečloveški vidik izobrazbe, etične rasti in umetnosti vzgoje i narodni vidik narekujeta poseben odnos do domače knjige, odnos, v katerem se izpopolnjujeta ljubezen in dolžnost. Dolžnosti do domače knjige imamo nedvomno vsi, a teh dolžnosti se more dejansko zavedati samo le tisti, ki ima ljubezen. Ljubezen do resnice in lepote ter ljubezen do naroda je tista skrivna sila, ki nas priganja tudi k dolžnosti, da namreč domačo knjigo dejansko podpiramo. A kako? Predvsem tako, da knjige ne le radi beremo, temveč jih kolikor je v naši moči, tudi kupujemo. S tem namreč ustvarimo materialne pogoje, brez katerih se duševna kultura v nobenem narodu ne more razvijati. Tudi književne kulture ne ustvarjajo samo pisatelji-tvorci, marveč nastaja le ob skupnem sodelovanju vseh narodovih plasti: ob njihovi moralni podpori, ki se kaže v zanimanju in ljubezni, ter ob materialni podpori v obliki kupovanja knjig.

Vsakdo bi se moral zavedati velike resnice, da kdor kupuje domačo knjigo, soustvarja zgradbo slovenske književnosti, znanosti in umetnosti. Samo po sebi je umevno, da zadeva ta dolžnost v prvi vrsti izobražence ter vse one, ki jim njihov socialni položaj omogoča, da se svoje velike dolžnosti do naroda in domače kulture ne samo zavedajo, marveč jo lahko tudi dejansko izpolnjujejo.

Vendarle pa vsem enako velja klic: Ljubimo in podpirajmo domačo knjigo!

Nesimo jo v življenje — našo slovensko knjigo — za setev naše bodočnosti! Pripravljajmo pot v misli in srca vsega naroda!

Svetnik veselja

(Ob petdesetletnici don Boskove smrti.)

Kaj bi bila mladina brez optimizma? Ptica brez peruti, dan brez sonca. Hladna svetloba se nam zdi nesmisel. Mlada lica brez nasmeha so izraz smrti, pa najsi je ta smrt zadana od zunaj ali je nastopila v srcu. Če je življenje zastrupljeno že v samem začetku, moremo govoriti le še o mladih starih, samo še o grobu.

Zato hočemo v naši mladini optimizma in vedre volje! In tega ji želimo pokazati predvsem v njih, ki jih je neredko pokvarila enostranska hagiografija — v podobah svetniških duš. Pietas ad omnia utilis est, piše sv. Pavel. In psalmist vzklika: Servite Domino in laetitia.

★

Teh besedi se je živo zavedel svetnik, čigar petdesetletnico blažene smrti smo praznovali 31. januarja t. l. — sv. Janez Bosko.

Že kot otrok je zabaval svoje tovariše z umetnostmi, ki se jih je naučil od potujočih glumačev. Hodil je po napeti vrvi, uganjal vratolomnosti, skrival predmete, ki so mu jih zložili na mizo, in jih zopet izvlekel temu iz ust, drugemu iz žepa. — Pri tem pa je v kratkih obrisih ponovil pridigo, ki jo je v nedeljo dopoldne slišal v cerkvi, in molil z očaranim občinstvom, med katerim tudi odraslih ni manjkalo.

Ko je bil dijak v mestecu Chieri (Kjeri), je organiziral tovariše v svojevrstni zvezi — v družbi veselja.

Postal je duhovnik in začel zbirati zapuščeno mladino. Ni ji bil samo oče, postal ji je brat — v veselju. S svojimi fanti je bil žogo, pedil se je z njimi po dvorišču — če je bilo treba, je pri tem podvihal talar — zbijal je šale; bila ga je sama dobra volja.

Poklicali so ga v Rim; imel je opravka pri sv. očetu. Med potjo v Vatikan opazi paglavce na cesti. Precej je pri njih; pogovori se z njimi in — poigra.

★

Don Bosko je bil izreden pojav, tako izreden za svojo dobo, da so ga spočetka imeli za norca in ga hoteli odpeljati v umobolnico.

Svojim fantom je dovolil vse, kar je mogel dovoliti. Seveda je to možnost raztegnil daleč preko meja, v katere jo običajno vtesnjujejo. Poznal je le dve omejitvi: dolžnost in greh. Rad je ponavljal besede sv. Filipa Neriija: Pustite, naj mladina vpije in skače; samo greha naj ne dela. Godba in domače gledališče, igre in izleti, — vse to mu je bilo sredstvo, da si je pridobil srca dečkov in lahko vzgojno vplival nanje, pri čemer je žel najlepše uspehe.

★

Iskrenosti ni štel svojim dečkom nikoli v zlo. Nasprotno. Prav pogumni, mi bi rekli „predrzni“, so mu bili najbolj všeč. Nekoč je čakal na vlak. V bližini postaje opazi gručo dečkov pri igri in se jim

približa. Vsi se razbeže; ostane le en sam, — trinajstletni poveljnik.

„Kdo ste, da se vmešavate v našo igro?“ rezko vpraša don Boska.

„Tvoj prijatelj.“

„Kaj hočete od nas?“

„Rad bi se z vami poveselil.“

„Toda ne poznam vas.“

„Ponavljam, da sem tvoj prijatelj. A ti, kdo si, kaj delaš?“

„Ime mi je Miha Magone. Ukvarjam pa se s tem, da tratim čas.“

Deček je bil sirota brez očeta, a mati mu je bila služkinja, ki je po zgodnji moževi smrti le s težavo vzdrževala kopico otrok.

Don Bosko je spoznal, da se v pogumnem dečku skriva zlato srce. Sprejel ga je brezplačno v svoj zavod.

*

Don Bosko je umrl l. 1888. v starosti 72 let. Apostol mladine je zapustil dve cvetoči ustanovi: Salezijansko družbo in Hčere Marije Pomočnice, ki nadaljujejo z njegovim vzgojnim delom. Ob zaključku izrednega svetega leta, na samo Veliko noč l. 1934., ga je papež Pij XI. prištel med svetnike katoliške Cerkve.

Salezijancev je danes blizu 12.000 in imajo okoli 700 zavodov; najbolj so se razmahnili v Južni Ameriki. Približno iste številke bi veljale tudi za Hčere Marije Pomočnice. V celoti se danes vzgaja v don Boskovih zavodih po njegovih načelih blizu pol milijona mladine.

Načela pa so: veselje v mejah dovoljenega; igre v času, ki je primeren; smeh na licu, ko resnost ni potrebna; zavest dolžnosti in sreča v srcu — pa vedno in povsod.

Silvin Sardenko:

Krekova slika

Osebni vtisi in spomini.

X.

Ako je res, da je notranja vrednost človekova njegov najvišji častni naslov, tedaj moremo v Kreku kljub nekaterim slabostim z občudovanjem gledati velikega in plemenitega človeka, duhovnika in modernega glasnika resnice z globokim sočutjem za trpljenje stiskanega človeka, ki ga je hotel sprostiti in osrečiti v duhu papeževe okrožnice „Rerum novarum.“

V Rimu sem se večkrat spomnil Kreka. Nisem mislil, da so mi tudi Krekova socialna predavanja približala in prikupila Cerkev in sv. očeta. Vedno bolj sem umeval notranjo zvezo med sv. očetom in idejami socialnega gibanja v krščanskem smislu. S Krekom morem reči: „Bog bodi zahvaljen zato!“ Klic: „Pojdite iz zakristije; pojdite med ljudstvo!“ ki ga nam je Krek večkrat ponavljal, sem slišal tudi iz ust Pija X.; le da se je včasih spremenil celo v resno zapoved: „Vsi (namreč duhovniki), ki nimate v mestu službe ali študija, morate iz mesta, na delo, med ljudstvo.“ Videl sem, za koliko presega slo-

venska duhovščina — prav po Krekovi zaslugi — rimsko in sploh italijansko v socialnem pogledu. Razumel sem tudi izrek papeža Leona XIII.: „Mene ne poslušajo, in vendar si upajo maševati.“

„Kadar se v Rimu ustanoviš,“ mi je naročil Krek ob mojem odhodu v večno mesto, mi sporoči, kako je s teboj.“ Naročilo sem spolnil v prvem novembrskem pismu.

„Prišlo je vendar drugače. Ne študiram filozofije in umetnosti. Tovariši, ki so z menoj vred v zavodu — 25 nas je! — študirajo vsi cerkveno pravo, ali vsaj skoraj vsi. Rekli so mi: filozofija in umetnost se more študirati tudi še marsikje drugod, zato ni treba hoditi ravno v Rim. Malo si tega kriv tudi Ti sam. Saj si vedno poudarjal v svojih predavanjih: Cerkev in papež, papež in Cerkev.“

Dolgo ni bilo Krekovega odgovora. V zadnjih desetih letih je Krek sploh pisal le malokdaj, malokaj in malokomu. Naposled sem le prejel njegov droben list.

„Cerkveno pravo torej? Samo po sebi bi bilo to prav; saj pravice je itak malo na svetu, deloma tudi zato, ker si jo premnogi ne znajo poiskati. Vendar zate mislim: „Pusti peti mojega slavca.“ Pevcu ne sme Rim grla stisniti, ampak le razširiti. Glej, da za zbirko „V mladem jutru“ pride še nova, rimska: „V polnem dnevu.“ Seveda, ne gre za naslov, ampak za stvar. Bodi, kar si; da mi ne boš motovila v torbo tlačil...“

Velikokrat so mi v spominu zazveneale te misli mojega dobrega svetovalca. Spomnil sem se, da je nemški tirolski pesnik „Bruder Willram“ eno leto pred menoj tudi v Rimu in tudi v istem domu in študiju nenadoma popustil vse in v hrepenenju po tirolskih gorah o božiču odpotoval domov v Innsbruck in se ni vrnil več v Rim, da bi nadaljeval svoje študije. Ta zgled me je kar motil v mojem delu.

„Sedaj si že prijel za plug in ne smeš več gledati nazaj!“ me je o tem drugič opomnil in pomiril Krek. Bil mi je res „dux itineris.“

XI.

Nikoli se ni Kreku pretrgala nit zdravega razvoja, zato njegova navodila in naročila niso bili trenutni ugibi in poskusi, marveč gotovi načrti in uspehi. Našel je srečen pot in izhod pri vseh, še tako zamotanih rečeh. Včeraj se je še v Pragi pogovarjal z diplomatom, danes je sedel v krogu akademikov na Dunaju, za jutri je imel že napovedano predavanje v Ljubljani na prosvetnem večeru za delavce.

Nekega jesenskega dne 1904 je bilo napovedano tudi Krekovo predavanje o moji prvi pesniški zbirki „V mladem jutru“. Toda ni govoril o njej toliko s pesniškega kakor z verskosocialnega stališča.

„Prav za prav je skoraj čudno, da pesnik, ki je živel že blizu 50 let svojega življenja le na deželi in le v naravi, ne opeva dežele in narave, ki jima je bil tako blizu. Njega, pesnika ‚Mladega jutra‘, zanima le človek. Krajina, narava sta njegovo veselje, — človek pa je njegovo delo, pesem. Verskosocialna pesem! Tri podobe pobožnih ljudi moremo označiti pri pesniku. V teh treh podobah je izrečeno vse, kaj misli o ljudeh in kaj je skušal pri njih. Prva podoba: To je

človek s pokončno glavo, z velikim zaupanjem v Boga. Druga podoba: To je človek z nagnjeno glavo, s preskušenim ali skesanim srcem. Tretja podoba: To je človek z nemirno glavo, z nekam raztreseno pobožnostjo. Le „Pastirček Tinko“, se zdi, hoče ubežati pesniku iz tega trojnega okvira. Hoče, pravimo. A ne more. — Ulovimo ga no!“ In Krek je prebral označeno pesem in obenem razložil tako, da se je končno predavanje pri vseh zaključilo v zadovoljen smeh.

Krekova označba mojih pesmi le priča, kako je poznavalec ljudi v dušo videl človeku, o komer je govoril, in kako mu je bilo ležeče le na tem, da dožene in pove resnico pri vsakem in vsakemu človeku.

Ko sem se Kreku zahvalil za pozornost, da se je spomnil mojih prvencev, se je pri prvem sestanku nad mojim bratom pritožil, seveda s prijaznim naglasom: „Ti, zakaj si mu pa vse kar gorko nesel na nos? Stvar je bila namenjena le vam, da veste, da je treba povsod predvsem iskati in umevati človeka.“

XII.

Ob vrnitvi iz Rima sem našel Kreka na videz dokaj spremenjenega. Resno je gledal vame in ni se mu prav hotela utrgati beseda iz ust. Kakor da bi se hotel še le domisliti, kaj naju je prav za prav doslej vezalo med seboj. Mislil sem si, morda je zamišljen v druge misli, važnejše kakor pozdrav in obisk kakega učenca iz davnih dni pri svojem učitelju. Ali sedaj sem tu, sem se osrčil, imam ga pred seboj in mu izročam, kar sem želel.

„Gospod profesor! Prišel sem, da Ti poklonim svojo novo zbirko ‚Roma‘. Vidiš, gospod profesor, kljub resnemu študiju se nisem odpovedal poeziji. Blagovoli sprejeti moje nove pesmi!“

S prijaznim nasmehljajem mi je Krek odgovoril:

„Le tako mi reci: ‚profesor!‘ Doktorjev je več; profesor pa ne more biti vsak. Pa čemu bi profesorju knjigo poklanjal? On dobi mesečno plačo, on jo lahko plača. V ostalem pa le vljuden ostani, boš dalj prišel skozi svet.“ In sprejel je knjigo.

V nadaljnem razgovoru z njim sem spoznal, da se mu je zdel moj prihod in pozdrav preveč vljuden in oficie len in premalo prijateljski. Tudi mi še ni odpustil, da sem si dal pritisniti celo doktorski pečat na študij iz cerkvenega prava.

„Tvoja pot se bo torej“, je dejal nekam obžalujoč, „drugače usmerila, kakor sem Ti jo zastavil jaz, ko sem Te obrnil proti Rimu. Kaj boš sedaj imel od tega?“

Franjo Primc:

Življenje

Včasih zasije ti preko nebá
svit čudovit
v tisoč pramenih in gre buditi
ptičko, ki spi še v gnezdu srca...

Včasih utoneš v črno temò,
da zarjové krvi željne zverí
in te pretresejo kriki iz dni,
ko je biló še lepó...

Študentje ob Krki

Zgodba iz osmošolskega življenja.

V.

Poznate galerijo novomeških profesorjev?

Pikolo, Karmenateljce, Refleks, Železna roka — štiri imena za eno osebo, matematični čarodej Ruli, nazvan tudi Krivčji ali Aksijom, patricij in senator Kefa, krotilec študentovske menežarije Keko, samolastno imenovan „jaz stari tepec“, doktor Torej, naturni filozof Rafi, chaque jour plus bête — Mužik, večni mladenič Žutek, solunski dobrovoljček Telefon, Homo sapiens — Tolsti, človek z železnimi živci — Jaka, risarski mojster Atek in še vrsta drugih.

Ti in vsi drugi so bili od države nastavljeni samo zato, da vlivajo študentom suhoparno učenost v glavo. Pa tega študentje niso hoteli razumeti in jim je bilo v resnici največ zato, da profesorju „odžro kos ure ali pa napravijo kak velik hec.“ To je mnogokrat trdil Keko in tudi pripomnil, da v nobeni menažeriji ni tako zlobnih zverin kot v osmem razredu.

Profesor Keko je učil osmošolce slovenščino. Bil je tik pred upokojitvijo, naveličan vsega, najbolj pa študentovskih neumnosti. Vsako škripanje klopi, vsak najmanjši šum ga je razburil. Ni bil slab človek, v resnici ne! Včasih je imel študent v njegovem predmetu osem slabih in pet dobrih, pa je le izdelal, ker je profesor upošteval, da je fant „idijot od rojstva“.

Janez se je že od nekdanj veselil njegovih ur. Bilo mu je v resnici več za zabavo kot za učenje. Zato pa je bil tudi otovorjen z dvojkami kot vojaška mula.

Tisto uro so ponavljali o Prešernu, ker je pri maturi brez dvoma treba nekaj vedeti o njem. Profesor je študentom naštel vire, kje in kod se dobi vsa potrebna navlaka o Prešernu, jim naročil, naj po možnosti bero njegova dela v originalni izdaji, na vsak način pa naj se varujejo one, ki jo je uredil Aškerc, kajti po profesorjevi izjavi „Aškercu ni ratalo, ko je popravil Prešerna radi tega, ker je bil sam v tej stroki manj izobražen kot kak furman iz Žalne ali Stične“.

Potem so se spravili nad „Sonete nesreče“.

„Zupanič, povejte mi vsebino teh šestih sonetov!“ je zahteval Keko. „Če znate, je dobro, sicer naredimo za ta semester šlus!“

Janez je vstal. Zdaj je šlo zares. Nekaj je moral znati, če ni hotel imeti dvojke v dijaški knjižici. In je pričel. Stokal je, srečno spravil pod streho prvi sonet in prišel do tam, kjer Prešeren govori o sanjah, ki so zbežale. Tu se mu je ustavilo.

Profesor je videl njegovo zadrego in mu skušal pomagati.

„Kaj pa je zbežalo, ko se je zoril dan? No, prosim, izvolite govoriti, če se vam ne fržmaga? No, kaj je zbežalo? Neki fem nin v pluralu.“ Keko je mislil na sanje.

Janez je napenjal možgane. Na noben način se mu ni hotelo posvetiti v glavi.

Profesor, ki je postal nervozen, je zakričal nad njim:

„Ja, moj ljubi Zupanič! Kaj ste res Kinezar, da me ne kapirate? Kaj se vam ni še nikoli nič sanjalo?“

„Nikoli,“ je resno odvrnil Janez.

„Ah, potem menda še ponoči brčate ono usnjeno kroglo na Loki?“ je vzdihnil profesor. „Zdaj razumem. Zdaj mi je jasno. Vam se torej nikoli nič ne sanja? — Pojdimo naprej! Vzemite drugo porcijo sonetov!“

Marko je videl prijatelja v zadregi. Hotel mu je pomagati. Prav tiho mu je šepnil par besed, toda profesor ga je slišal.

„Ja, Bajec, vi boste samo svojega kolego pokopali! Kdor pa živega kolego pokoplje, ali se mu sme reči svinja?“

Marko je umolknil, Janez pa je odprl knjigo in preletel vsebino dveh sonetov.

„Kaj me farbate, vi nogometun?“ je planil profesor k Janezu in mu iztrgal knjigo. „S takimi žlajfarji, kot ste vi, resnično ni mogoče delati v klopi! Kaj moram res vedno špilati žandarja? — Prosim, izvolite k tabli, toda govorite malo bolj frišno kot doslej, sicer lahko končate!“

Janez se je zamajal k tabli. Ko je prišel tja, ga je zaščegetalo v nosu, dvignil je glavo in gromko kihnil.

„Še kaj purfelna vzemite notri, da bo bolj počilo!“ se je razjezil Keko. „Povejte sedaj sonete, toda še pred koncem sveta, če morete?“

Janez je gladko začel z vsebino četrtega soneta.

„Dovolj!“ ga je naglo prekinil profesor. „Vi fant v zadnji klopi! Ako mislite spati, pojdite ven v kolenkišto, zakaj jaz v šoli ne morem gledati človeka v spečem položaju!“

Ves razred se je tresel od smeha.

„Ja, moja ljuba menažerija, kaj je vendar na tem smešnega?“ je nedolžno vprašal Keko. „Če ne bo takoj popolnoma mir, zapodim tega v klop in vi boste totengrobarji, ne jaz!“

Smeš, ki se je za silo polegel, je znova narasel.

„Lahko končate!“ se je profesor obrnil proti Marku. „Ste slišali idijotski smeh vaših kolegov? Odzrlri so vam pošteni „gut“, njim se torej lahko zahvalite!“

„Saj znam,“ je zatrdil Janez.

„Pustite me! Zahvalite se pajdašem, ki so vam zapeli miserere! Pustite me! Ste razumeli, kaj hočem od vas?“

Janez je odšel v klop.

„Tepec, neumen za štirj druge,“ je še rekel in se vdal v usodo.

Takrat je zazvonil zvonec.

In stari profesor Keko je zapustil „osmošolsko menažerijo“. Naslednji dan pa ni prišel več. Nastopil je zasluženi pokoj. Odšel je od študentov brez pozdrava in brez slovesa. Sicer pa je naredil prav. Ljudje se poslavljaajo od ljudi in le redkokdaj od menažerije. —

Zadnji dan pred božičnimi počitnicami so študentje dobili dijaške knjižice z vpisanimi redi.

Marko in Janez sta bila presenečena, ko sta jih odprla. Nista pričakovala takega poraza. Marko je padel v treh, Janez v štirih predmetih, kljub temu, da mu je Keko podaril „gut“ v slovenščini. In to v osmem razredu, ko sta stala tik pred maturo!

Tisti dan jima ni bilo do zabave. Tako visoka številka je bila celo za Janeza, ki je bil sicer vaje nepričakovanih rezultatov, malo prevelika. Dobre volje pa kljub temu ni izgubil.

„Marko, kaj se držiš tako, kot bi pil jesih?“ je vprašujoče tolažil prijatelja. „Zaradi treh slabih, kot jih imaš ti, se ni vredno niti nakremžiti, kaj šele, da bi delal tako obupan obraz. Se spomniš, koliko jih je imel lani Martin prvi semester? Sedem! Na koncu leta pa je izdelal z izpitom, pa še tistega mu ne bi bili dali profesorji, če ne bi bil „špekulant“.“

Marko je pogledal prijatelja.

„Seveda, Martin je izpeljal, ampak Martin se ni vozil z vlakom. Kaj ti veš! Piko imajo na vozače in če naju enkrat zgrabijo, naju ne bodo radi izpustili.“

„Smešno! Kdor zna, zna! In jaz bom izdelal! Štirje slabi proti trem. Če bom jaz izvozil, moraš tudi ti! Si razumel?“

„Če bova?“ je rahlo podvomil Marko.

„Morava!“ je kratko zatrdil Janez.

VI.

Marko in Janez sta dobro zajadrata v novi semester. Vse slabe rede iz prvega semestra sta popravila, pri profesorjih sta zabrisala slab vtis, ki so ga imeli o njihju. Marko je sprva omahoval, toda Janezov „moraš“ in dobre ocene, ki si jih je nabral prvi mesec, so ga vzpodbudile k vztrajnemu študiju. Matura. Ko bo ta za njima, bo itak vse najhujše pri kraju. „Matura je tertura in najtežja izkušnja v študentovskem življenju. Noben izpit na univerzi ni tako neprijeten kot matura. Le zapomni si, fanta, in korajžjo imejta!“ Tako jima je rekel neko nedeljo semiški župnik.

A kljub vsemu predmaturnemu strahu, ki raste v študentu kar v geometrijskem zaporedju, je bil Janez vendar vesel in zadovoljen. Nič ga ni težilo. Če je šlo do sedaj, mora iti tudi v bodoče. Taka je bila njegova misel, od katere ni popustil niti za ped.

Marec se je nagibal h koncu.

Nastopilo je pomladansko deževje. Že tri dni je z malimi presledki lilo z neba. Krka je porjavela, narasla in prestopila bregove. Mačice, ki so vzbrstele ob vodi, so se sklonile, nežno listje po drevju se je zvilo in povescilo. Škorci so se skrili po duplih in lastovice so se stiskale pod ostrejši. Hiše so bile mokre in mrzle, obe kavarni sta bili polni meščanov, ki so z dolgočasnimi obrazi gledali okoliške kmete, ki so mešali blato po trgu in cestah. Povsod sama puščoba in sivina.

V takih dneh je celo Janez zgubil veselje do učenja.

„Tole sivo in mokro nebo tišči na človeka kot umazan pisker. Vso voljo mi je vzelo in nič se mi ne zljubi. Če sije sonce, je drugače. Takrat vem: najprej učenje, potem prostost. Zdaj pa... Ali naj z dežnikom v roki hodim po cestah in ob vodi?“

„Ob vodi? Janez, imaš dekle?“ ga je veselo vprašal Marko.

„Smešno! Kaj bi z njim? Saj nimam še službe.“

„Imaš pa sestanek kje ob Krki!“ je silil vanj Marko.

„Sestanek imam, čeprav ne tam, kjer ti misliš. Prav, da si me spomnil,“ je zamišljeno dejal Janez. „Jutri ob petih pridi v „Vesno“, da se bomo dogovorili radi nedeljske proslave. Vidiš, to je moj sestanek.“

„Ob petih? Potem greš domov z zadnjim vlakom?“

„Seveda, in ti tudi. Pridi, da se boš poslovil od Jasne.“

„Od Jasne?“

„Da. Oče je s prvim aprilom prestavljen v Maribor. Nikomur ni tega povedala. Danes sem zvedel, da se pride jutri poslavljat, pojutrišnjem pa že odide. Pri stricu bosta stanovala z očetom. Ostali pa se šele maja preselijo za njima.“

„Jasna torej odide?“ je na videz brezbrizno vprašal Marko. „Ima prav. Kaj bi tu med nami? Poslavljat pa se ne grem.“

„Šel boš! Skupaj sta igrala pri „Divjem lovcu“. Bila sta tovariša, Marko, razumeš, tovariša sta bila, nič več!“ mu je mehko dejal Janez, ko je opazil solzo v prijateljevem očesu.

Naslednji dan se je Jasna poslovila. Nobenega profesorja ni bilo zraven, zato je bilo slovo tem prisrčnejše. Ko je podajala roko tovarišem in tovarišicam, so ji želeli v življenje vse najboljše in najlepše. Marko pa je med poslavljanjem naenkrat izginil.

„Na odru je,“ je rekel Janez, ko je vprašala po njem.

Oprostila se je od družbe, odšla skozi garderobo in stopila na mračen oder. Ob kulisi, prav tam kot takrat, ko ga je odklonila, je stal Marko. Glavo je naslonil na platno in v roki je držal robec.

„Marko,“ je rekla tiho in ga prijela za roko.

Ozrl se je. Njegove oči so bile vlažne od solz.

„Marko, ne joči in odpusti, če sem ti storila krivico.“

Odprla je ročno torbico in potegnila iz nje rožni venček.

„Marko, odpusti, če ti ne morem biti več kot prijateljica. In tole sprejmi v spomin!“

Marko je prijel za roko, ki mu je ponujala rožni venček, in jo poljubil. Dolgo jo je držal pri ustnicah in ko jo je spustil, je dahnil:

„Hvala ti, Jasna, prijateljica moja.“

Naslednji dan je odšla. In ko se je zadnjikrat poslavljalna na peronu, je Marko klečal v cerkvi pred oltarjem. Njen rožni venček je držal v rokah in molil. Molil je za njeno srečo v življenju in za svoj pravi poklic. (Dalje.)

Ivan Čampa:

Srebrna žetev

To-le bi bil nemara kaj pripraven naslov kakemu lepšoslovnemu spisu. Vendar se bo vsak, ki je v prvem trenutku kaj takega pričakoval, prav pošteno uštel: ne bo namreč niti novela niti roman, temveč čisto navaden poskus knjževno-zgodovinske razprave.

Ná, zdaj sem pa prejkone že toliko povedal, da so temu ali onemu kar obrvi zlezle v láse od začudenja in ogorčenja, češ: „Hvala lepa za take stvari, nas že v šoli preveč onegavijo z njimi, nikar da bi se še sam!“

Pa nikar ne bodj tako nagel! Stvar je namreč taka-le: že na prvi številki letošnjega „Mentorja“ je bržčas vsak opazil, da ga je ta zvesti spremljevalec pričel letos obiskovati v nekem gizdalinskem kroju. Hm, zakaj pa ne? Pet in dvajset let je učakal letos in v tem času se je razvil v takega krepkega fanta, da si po vsej pravici sme privoščiti enkrat v življenju tudi zakmašno obleko.

Ker imam pa jaz neki prav poseben užitek v opisovanju raznih oseb iz dijaškega življenja, me je letos pičila taka osa, da bi si namesto kakšnega Vaneta ali Nives, ki sem ju opisoval v lanskem letniku, rad privoščil letos „Mentorja“ samega in z njim vred še tega ali onega njegovega sodelavca. —

Vi nemara še nikdar niste vsaj bežno prelistali vseh dosedanjih letnikov „Mentorja“? Jaz pa sem jih že in sem strmel. Kaj vse je nakopičeno na teh šest tisoč straneh! Ogromno bogastvo! Po našem učnem načrtu namreč ni predmeta v srednji šoli, s katerim bi se „Mentor“ v teku svojega izhajanja ne bavil več ali manj. Iz teh štiri in dvajsetih letnikov bi se prav lahko dala sestaviti za vsak predmet odlična učna knjiga, ki bi bila mnogo zanimivejša in mnogo manj pusta kot prenekatera šolska. Zato trdim, da bi tisti dijak, ki bi samo pazljivo prebral od prve do zadnje strani vse dosedanje letnike, ne našel glede na splošno izobrazbo sebi enakega na nobeni slovenski gimnaziji. Veste, kaj se to pravi? Da imamo slovenski dijaški list, ki smo nanj lahko ponosni in ki bi morali biti njegovim ustanoviteljem in izdajateljem vse bolj hvaležni zanj, kot smo. Naš list namreč v resnici zasluži ime „Mentor“, radi tega bi si ga morala sleherni dijak in dijakinja izbrati za svojega mentorja.

Pa to samo mimogrede! Jaz sem namreč že od nekdanj sprt s šolsko učenostjo — na mojo veliko žalost je to tudi profesorjem znano — in se z mnogo večjo vnemo zanimam za leposlovje. Zato me pa kar nič ne mika, da bi v tem spisu razpravljaj o tem, koliko učenosti so učeni gospodje v teku štiri in dvajsetih let nakopičili na „Mentorjeve“ strani, temveč bi rad pokazal to, kaj so na literarnem in mimogrede morda tudi na znanstvenem polju ustvarili dijaki sami. Topov težkega kalibra, t. j. onih pesnikov in pisateljev, ki so bili priznani že prej, kot so v „Mentorju“ objavili prenekatero svojo stvar, pa se ne lom dotikal, kajti quod licet Iovi, non licet — bovi, —

„Mentor“, ki je bil v šentviški dobi zamišljen pred vsem kot list za pouk in nekak učni pripomoček v šolskih predmetih, se je v času ljubljanskega izhajanja precej odklonil od tega smotra in polaga vedno večjo pažnjo na vzgajanje mladega pesniškega in pisateljskega naraščaja. Tako je vzel na svoja ramena plemenito in važno, a nemara dokaj nehvaležno nalogo „podučevanja“ v prvem razredu literarne šole, ki jo je pred vojno imel „Dom in svet“, v povojnem času pa predvsem „Mladika“. Radi tega bi bilo prav zanimivo ugotoviti, koliko „novo pečenih“ pesnikov in pisateljev je vzgojila „Mentorjeva“ šola, ki jo je z „Literarnimi razgovori“ prvi odprl prof. Luka Arh, jo nato nadaljeval dr. Ivan Pregelj s svojimi odličnimi spisi o književni teoriji in jo potem še bolj načrtno vodila ljubljanska urednika Blaž Poznič in dr. Joža Lovrenčič, katerima sta drugovala še dr. J. Žagar in B. Pregelj.

Ker pa je „Mentor“ katoliško usmerjen list, bo treba pregledati tudi to, koliko ima slovenska katoliška literatura od njega dejanskega dobička. In ta razprava naj bi bila ob „Mentorjevem“ srebrnem slavju tudi nekakšen izkaz dobička in izgube, ki naj bi pokazal, v koliko je gornji naslov upravičen in v koliko ne.

I. Šentviška doba

Joža Lovrenčič, sedanji urednik „Mentorja“, je bil prvi pesnik iz dijaških vrst, ki se je oglasil v četrtem letniku, ko je bil že drugo leto akademik. V gimnazijskih letih se je oglašal v najrazličnejših mesečnikih, kar se pozna ob njegovih „Mentorjevih“ pesmih, ki so razen dveh izjem izključno soneti. V njih razodeva neko svojstvenost, ki je značilna za vse pesnike Primorja: silno navezanost na domačo zemljo. Prav ta ljubezen do rodne grude je karakteristična za

vse poznejše pesnikovo ustvarjanje: saj so prav narodni motivi in narodne predstave tiste, ki mikajo pesnika, da jih po svoje oblikuje in doživlja.

Ko se je Lovrenčič zavedel, da je dovolj spreten v tehniki in je obenem našel samega sebe, je njegova pesem prešla iz klasične v moderno-ekspresionistično. Ta preobrat se da prav dobro opaziti že v „Apnencu“ in tudi v „Misli“, ki jo je objavil v zadnji številki VI. letnika in ki naj jo za zgled navedem v celoti:

V glavo mi je padla misel. Obrnil sem jo ko zlat in jo shranil:
bal sem se, da bi me kdo zanjo ne ukanil —
pa sem se sam — pod roko je v belo polje zletela
in v njem zapela.
O, bral sem jo in me je bilo sram,
ko sem videl, kako je kratka pot
iz skritih globokosti do izraženih praznot.

Tako je torej Lovrenčič tisti, ki je tudi praktično pokazal, kako velike važnosti je načelo, ki ga zastopa še zdaj kot „Pomenkar“ v „Mentorju“, da se namreč začetnik drži najprej klasične oblike naših mojstrov in ne hlastaj po modernih vzorcih, kajti le z lepo zunanjo obliko se človek usposobi, da stopi v skrivnostni tempel sodobnega verza in njegove ritmike, ki prihaja že ob sloves, čemur je vzrok predvsem to, da je marsikomu ostal za vse življenje — španska vas. —

Bogumil Gorenjko, ki je v tistih časih zalagal s svojimi pesmicami „Vrtec“ in „Dom in svet“, se je oglasil takoj za Lovrenčičem in je ostal nato tri leta „Mentorjev“ najvidnejši sotrudnik. Če pa se v svojih pesmih lahko meri s svojim prednikom po kvantiteti, se še zdaleka ne more po kvaliteti. Ves čas, kar se je javljal v „Mentorju“, ni namreč opaziti pri njem prav nikakršnega napredka, temveč celo nazadovanje: sonetni cikli v VI. letniku, ki so po večini le prepesnitve svetopisemskega besedila, po vrednoti mnogo zaostajajo za nekaterimi prisrčnimi pesmicami iz prejšnjih dveh letnikov; té so, kot kažejo že nekateri naslovi (S kmetov, Na njivi Kmetiska in pod.), nekakšna bukolična poezija, t. j. vriski zdravega kmečkega študenta, ki je ves prežet ljubezni do očetove grude in njenih mikov. Saj sam pravi:

Jaz bom pesem kmetsko pel
kot škrjanček bratec moj,
ker sem kmet.

Pesmi mu tekó na videz neprisljeno, ne drži se tradicionalne oblike in se skuša približati modernim, a verzi, kot sta n. pr.:

Oj njiva žehti razorana,
po brazdah koraka mi kmet,

ga puščajo daleč za njimi. Nemalo ga je pohujševal tudi Gregorčič s svojimi retorično zanositimi nagovori in vprašanji. Prečesto je v njegovih verzih čutiti tudi izpisovanje brez doživetja, ki ga je pomaličilo; če bi ne bil tako plodovit, bi bil iz svojega zrnja odpihal prenekatero plevo in bil morda tako ustvaril vsaj nekaj pesmi trajne vrednosti, tako pa se mu je zgodilo, kot je sam dobro povedal v „Resignaciji“:

Pa je zagôrel	Toda izgorel
plamen samotn sred skal,	ogenj je v mrtev pepel,
pa se je orel	padel je orel,
dvignil do nebesnih dalj —	preden je k soncu prispel.

Vendar pa mu je bilo pesnikovanje v mladih letih odlična šola, ki mu je pomagala, da je dobil veliko oblast nad jezikom in je tako postal iz pesnika Bogumila Gorenjka prevajalec **Janez Pucelj**, ki se po svoji spretnosti lahko postavi ob stran mojstru Župančiču, kar je silno veliko, če pomislimo, da se dajo naši res dobri prevajalci sešteti na prstih ene roké. —

Fran Žalko, s pravim imenom F. Kern, ki je padel kot poročnik na soški fronti pri Gorici, se je prvič oglasil v petem letniku. Njegove pesmi so tako doživete in tople, da te na mah osvoje. To so pravi biserj rojenega pesnika. V njih čutiš utripanje mladega in nemirnega srca, ki ga doživetje sili, da se mora izpisovati.

Iz bolestone resignacije v „Dveh grobovih“ se v „Svoji maksimi“ nenadoma zave, da je mož, ki se mora pogumno ustavljeti udarcem usode. Ko pa v „Slovesu“ nekako vizionarno začuje „mogočno grmenje topov“ in izpove, da ga notranji klic vabi za brati, ki po bojiščih umirajo za svobodo, se v njegovi pesmi iznova pojavi nekaj bolestonega, ki se vleče kot rdeča črta od „Svetonočne pravljice“ preko „Dvoje src“ do „Severnega motiva“, pred katerimi izmoli še prisrčno „Prošnjó“:

Ustvaril si mlado srcè:
v srcè hrepenenje dejal,
moj cilj si nad zvezde prižgal —
Bog, daj mi jeklenih moči.

In ko té moči dobi, ga za trenutek spet zamami njegov visoki cilj, ki ga hoče doseči kljub vsem nevarnostim in se vrže za njim „Kot val“ v „objetje valov“. Nato čuti, kako raste iz „Jutra“ v „Večer“, a v „Zimski noči“ ga spet objame žalost, ki jo rahlo čuti še ob „Drugú“. Potem za dve leti utihne in raste iz sanjavega mladeniča v treznega moža in tako zori — smrti. Nato pa se v prvi številki IX. letnika ponovno predstavi s pesmimi „Iz dnevnika“, katerih prvi dve sta vredni dozorelega pesnika. Iz njih je izdihnila nekdanja žalost in hrepenenje, čutiti je le še silno, skoraj apokaliptično grozo smrti, ki veje preko front. Te pesmi, ki so obenem že nadahnjene z rahlim futurizmom, so njegova labodnica. Poslej ni objavil v „Mentorju“ ničesar več. 1. junija 1917. leta ga je v glavo zadel kos izstrelka in naslednji dan je umrl. Z njim je slovenska katoliška literatura izgubila talent, ki je obetal, da se bo razvil v odličnega pesnika. —

M. Facton, ki mu pravega imena ne vem, a kot kažejo pesmi, je bil študent, je v IV. letniku objavil „Pesem o ljubezni“, „Pesem mladosti“ in „Priatelj“, ki je najboljša. — **Esar Vano** - France Bevk, ki se je sicer bavil v prvih letih tudi s pesmijo, je objavil v „Mentorju“ samo pesem „Maj“, ki naj bi bila nekakšen sonet v moderni obliki. — **Vid Vidov** se je oglasil v VI. letniku z „Balado o delu“. — **Domen Otilijev** - P. Butkovič, je objavil pesem „Materi“. — **Nedin Sterad** - Ivan Poderžaj, pa sonet „Na Medvedovem grobu“.

To so bili mladi „Mentorjevi“ pesniki v prvi polovici šentviške dobe. Potem pa je dijaška pesem kar izginila. Šele v dvanajstem in trinajstem letniku so se pojavila nova imena, ki so bila pa tedaj po večini že znana. Ta generacija se ni

šolala ob „Mentorju“, temveč je zašla vanj že nekako dozorela. To so bili pesniki, ki se danes omenjajo v slovenski literaturi kot stebri povojne katoliške poezije. Imena kot so Anton in Francè Vodnik, Jože Pogačnik, Tine Debeljak in Miran Jarc, pa še Ivan Jeretina in Janez Okorn ne spadajo v okvir te razprave, čeprav so v zadnjih dveh letnikih šentvidskega „Mentorja“ objavljali svoje pesmi.

(Dalje.)

Dr. Jož. Debevec:

Obiski pri naših upokojenih profesorjih

6. Pri g. profesorju Josipu Kožuhu v Celju.

Na moj pozdrav in običajno vprašanje mi je g. profesor prijazno odgovoril:

„Vprašujete me, s čim se v pokoju bavim? Z eno besedo Vam vse povem: S prebavili! Kaj me začudeno gledate? Dà, s prebavili! Boste takoj razumeli. Vidite, ko sem bil profesor v Gorici, Kopru in štiri in dvajset let na gimnaziji v Celju (1899—1925), sem kot zgodovinar mladino vodil skozi stari, srednji in novi vek, in kot geograf sem jo vodil po vseh petih ali šestih delih sveta in pri domovinoznanstvu ali državoslovju sem jim govoril o notranjem ustroju države, sploh na vse načine sem skušal bistriti um mladine in ji bogatiti spomin; odkar pa sem v pokoju (od l. 1925.), živim samo za sedanost, namesto po vsem svetu sem samo v Celju, in namesto za notranji ustroj države, skrbim vsak dan

za notranost 140 — 150 želodcev — z drugimi besedami: že dolgo vrsto let sem predsednik Dijaške kuhinje in kot takemu mi je naloženo, da vsak šolski dan napolnim — ne um ali spomin, ampak prazne želodce dijakov in dijakinj, ki stanujejo po večini daleč izven Celja in dobivajo kosilo za majhen prispevek. No, zdaj razumete, zakaj sem dejal, da se bavim s prebavili?“

„Hvala, dà! Ali odgovorili ste mi nekam tako zavito, po ovinkih, kakor tisti krpač v prvem prizoru Šekspirjevega Julija Cezarja, ki je na tribunovo vprašanje, katera je njegova obrt, odgovoril: Moja obrt je spravljanje ljudi na boljša pota! Vaša obrt, g. profesor, je torej zdaj skrbeti za pravilno delovanje prebavil. Pa kako to, g. profesor, da Vas nabava in dobava živil, krompirja, zelja, repe, itd. in še drv in premoga itd. ne utruja?“

„Veste, kot ubog gimnazijski dijak v Ljubljani sem sam skusil, kaj se pravi glad, pa tudi, kakšna dobrota je bila Dijaška kuhinja,

ki jo je tedaj ustanovil in upravljal 'oče študentov', duhovnik Luka Jeran. V svoji prvi službi v Gorici (1884—1886) sem v okviru ondotne Vincencijeve konference pričel z Dijaško kuhinjo, ki nam je prav dobro uspevala. In tako je bila povsod, kjer sem služboval, moja briga tudi telesni prospah dijakov. In tako tudi v Celju."

"O, že vidim," sem se poslovil, "ta dobava in nabava za prebavo toliko prebavil ni za Vas, g. profesor, več zabava, ampak delo. Vsa čast Vam, g. profesor! Kot navdušen učitelj ste pisali o kartografiji; 'cartae' so bile Vaše veselje; zdaj pa je vsa Vaša radost 'caritas' — krščanska ljubezen do bližnjega. In to je najlepše, največje. Bog Vas živi!"

Prof. Josip Kožuh se je rodil dne 22. marca 1854 v Dvoru pri Polhovem Gradcu. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani (do 6. r.), na Reki in v Trstu (7. in 8. r.) V Trstu je bil njegov profesor Janez Jesenko, pisatelj temeljitih učbenikov za zemljepis. Dijaki so dobremu profesorju rekli — kakor pripoveduje prof. Kožuh — le „Janez“.

7. Pri g. profesorju dr. Ivanu Tertniku v Ljubljani.

„G. profesor, Vi hranite zase neko veliko skrivnost, ki bi jo jaz silno rad zvedel. Kar muči me ta Vaša skrivnost. Naj govorim, dovolite, določneje. L. 1922. je izšel v Novi založbi prevod Sofoklejevega Kralja Ojdipa, s klasičnim uvodom, že naslednje leto v Mohorjevi knjižnici prevod Platonove Apologije kot Sokratov zagovor z uvodom, in potem so sledili prevodi (z uvodi) Platonovega 'Phaidona', Evripidovega 'Bratskega spora', Horacijeve 'Poslanice o pesništvu' in še drugih pesnitev njegovih, in še prevod Avguštinovih 'Izpovedi' (Confessiones) in še mogočna Lanx satura in Latinska vadnica I., vse to izpod

peresa profesorja Antona Sovreta. Takoj ob Ojdipu smo se zavzeli in priznali, da tako živo nam ni slovenil starogrških umotvorov pri nas še nihče. In potem je naše strmenje rastlo in izpraševali smo, odkod ima prof. Sovrè tolikšno poznanje grščine in latinščine, obenem pa tudi seveda slovenščine. Pa se je reklo: profesor dr. Tertnik ga je učil obeh klasičnih jezikov in tudi slovenščine v nižji gimnaziji! Ob tem Vašem imenu, g. profesor, se mi je takoj porodilo žgoče vprašanje: kakó neki je učil dr. Tertnik, da je toliko dal svojemu učencu? Neko skrivnost hranite, g. profesor, in jaz Vas danes prosim, da nam jo vsaj malo odgrnete."

Toda g. profesor mi je odgovoril: „To skrivnost morajo moji bivši učenci prav dobro poznati, nje povprašajte! Kar g. profesorja Sovreta vprašajte!“

„Saj sem ga,“ sem pripomnil.

„In kaj Vam je dejal?“

„Da je menda jeseni l. 1898. prišel v prvi razred gimnazije v Celju in je Vas imel za latinščino in slovenščino. In menda koj prvo ali drugo uro je bilo, da ste ga vprašali po ablativu slavnega substantiva *mensa*, in ker ga ni znal, ste mu dejali: ‚Vi Sovrè, — (strašno čudno se mu je zdelo, da ste ubogega fantiča, sina železniškega čuvaja tam nekje od Zidanega mostu, vikali!) meni se zdi da boste leto o s o r é še zmerom v teh klopeh sedeli,‘ pa ni bilo tako, ampak dečko je dobil ob koncu leta cel kup odličnih in potem sta postala prijatelja in ostala vseh osem let gimnazije in še do danes. Latinščine in grščine se je v nižji gimnaziji — pravi — toliko naučil pri Vas, da je v višji grške in latinske klasike bral, kakor da so slovensko pisani; in glede Vašega slovenskega pouka v nižji gimnaziji pravi g. Sovrè, da ste bili neizprosni sovražnik vsake netočnosti, površnosti, zanikrnosti v pismenem izražanju in da so bile naloge vedno vse polne rdečih črt in kač. Tako zelo ste fantom gladili in likali slog. Smisel za lepoto in pestrost (sinonimi!) obenem pa tudi strnjenost in točnost slovenskega sloga je dobil kot Vaš učenec, pravi Sovrè.“

„No, ali Vam je vsaj zdaj jasna tista moja vélika skrivnost?“

„Ali ni morda nekoliko naznačena z drugo polovico besede v začetku slovečega Vergilovega verza (*Eneida* 8, 596): ‚*Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum*?‘ Bili ste pač v najboljšem pomenu, in sadovi so to potrdili! — tako rekoč pedantično natančni in to natančnost ste tudi od učencev zahtevali. Prijetno zavest imate zdaj, g. profesor: Dali ste nam Antona Sovreta in seveda še dolgo, dolgo vrsto drugih, v antiki dobro podkovanih mož, ki se Vas hvaležno spominjajo.“

Profesor dr. Ivan Tertnik se je rodil dne 27. januarja 1859 v Spodnji Šiški kot sin skromnega krojača, gimnazijo je dovršil v Ljubljani v letih 1870—1877, profesorski izpit iz klasičnih jezikov in slovenščine je naredil l. 1890, ter služboval v Mariboru, v Celju, nazadnje v Ljubljani do upokojitve 31. marca 1924, vsega skupaj 37 let.

Niko Lakus:

Epizoda

Mesto za mejo.

V bolniški sobi prvega razreda.

Bolnik, ki je prestal težko želodčno operacijo, leži nepremično, pogreznjen v omotično spanje... Ničesar ne kali večerne tihote. Zarja se krvavo leskeče na šipah in se odbija v notranjost. Noč pride s hitrimi koraki... Ura na bližnjem stolpu bije eno.

Težak vzdih se izvije iz bolnikovih prsi — prebudi se.

Polagoma odpre veke... Začudene, širokoodprte oči begajo po temnem prostoru. V želodcu čuti praznino, udje so mu težki kot svinec. Bolečina v glavi ga

postavi v sredo vrteče se sobane. Dviga se do stropa in zopet pada... Zdaj se mu zdi, da je majhen kot mušica, zdaj, da je velik kot orjak. Grlo ima izsušeno, ustnice so razpokane... S težavo seže po zvoncu.

Čakanje je mučno... Loteva se ga razdraženost in neka užaljenost... Nekaj grenkega, solzam podobnega plane iz srca v sapnik in se zagvozdi... Otrplost udov ga spravlja v obup.

Ura bije četrtine... V podzavesti sledi bolnik udarcem... Dve... Cela večnost preteče... Dve in četrt... Zopet seže po zvoncu...

Tri... Popolna izčrpanost mu zatisne oči.

Zjutraj se pritoži zdravniku radi malomarnosti bolniškega osebja.

Zjutraj, drugi dan po operaciji.

„Tole morate popiti!“

Bolnik se zdrzne. Z zaspanim pogledom motri motno tekočino, ki mu jo ponuja strežnica.

„Hvala, ne bom pil!“

V njenih očeh vzplamti nevolja. Mišice na licih se trznejo, roka, v kateri drži kozarec, se komaj vidno trese.

„Morate... Sicer —“

Vrata se rahlo odpro in nekaj oseb vstopi. Vprašujoč se ozro na ležečega in pristopijo k postelji.

Uporabiti hočejo nasilje... Temna slutnja plane skozi bolnikove možgane. Slike zadnjega dne mu stopijo jasno pred oči: pritožba... zdravnikov ukor... hladno, da, sovražno razmerje med njim in strežnicami... kalna tekočina — strup...

Bobna traja skoro četrt ure. Bolnikov odpor je glede na prestano operacijo kar neverjeten.

Prisilni jopič, v katerega ga spravijo je obešen za rokavnici pod strop, tako da je bolnik v pol ležečem in pol sedečem položaju. Glava mu kloni na prsi. Čuti velik pritisk na senci, v možganih mu bije nešteto kladiv, ki mu skušajo raznesti črepinjo.

Medtem ko opravlja karbon svoje uspavalno delo, se čuje pri vratih tiho govorjenje.

„Neverjetno je žilav ta pes slovenski!...“

Tretja noč v bolnici.

Luna posije na belo postelj. Bledi, izmučeni obraz se zgane, oči se odpro. Jedka svetloba ga prisili, da zamiži.

V živih barvah se mu predstavljajo prizori prejšnjega dne in nešteto misli se poraja v izmučenem duhu. Vprašaji za vprašaji se kupičijo na njegovo glavo — polna soba jih je.

Ali naj naznani upravi to barbarstvo? Ali naj si nakoplje še hujše sovraštvo? Kako naj si zagotovi življenje?

Jutranja vizita...

V navzočnosti nekaj strežnic izpregovori bolnik s slabotnim glasom:

„Včerajšnji neljubi dogodek je bila posledica moje duševne depresije... Prizadeti naj oprostite mojemu početju. Zahvaljujem se jim za potrpljenje, ki so ga imeli v času, ko se nisem zavedal svojih dejanj...“

Vsaka beseda, ki jo izgovori, ga bije in mu prizadeva bolečino.

S trpko črto okoli ustnic se spusti v blazine... Izpod priprtih vek ne utegne opaziti sarkastičnega nasmeha, ki preleti obraze bolniškega osebja. —

Sončno mesto se koplje v morju svetlobe, lahen vetrič veje od sinjih planin na severnem obzorju...

Dr. Mirko Rupel: Valvasorjevo berilo I. Izbral in prevedel — —. Pri Akademski založbi v Ljubljani 1936. Natisnila tiskarna Veit in drug na Viru pri Domžalah. Str. 512. Cena broš. din 90.—, vez. din 110.—. Neštetokrat si slišal že govoriti o Janezu Vajkardu Valvasorju (1641—1695) in njegovem življenjskem delu „Slava vojvodine Kranjske“ (Ehre des Herzogtums Krain 1689“), iz katerega je zajemalo toliko naših pesnikov in pisateljev snovi za svoja dela, videl si mogoče štiri mogočne zvezke tega dela z njegovimi 15 knjigami, nemara listal celo po njih in ogledoval lepe bakroreze, a da bi ga bral, ti pač ni prišlo niti na misel. Morda pa bi ga le, če obvladaš toliko nemščine, a zopet je bila težava: kje bi „Slavo“ dobil? Valvasorjevo delo je bilo pač doslej ne samo študentu, temveč sploh vsakemu težko dostopno, kar poslej ne bo več. S srečno zamisljivo Akademski založbi in občudovanja vrednim delom dr. Mirka Rupla je končno našel Valvasor pot med najširše vrste našega ljudstva, ki ga zanima lastna preteklost. Prireditelj je v prvi knjigi Valvasorjevega berila podal v lepem prevodu Valvasorjevo Posvetilo, iz katerega izveš o nagibih in povodu za postanek njegovega

veledela ter pregled snovi. Pred latinski pisano Schönlebnovo zgodovino „Carniola antiqua et nova“ je že mislil „popisati le naša čudesa in deželno zgodovino in jih okrasiti z lesorezi“, ker pa je bilo Schönlebnovo delo ostalo nepopolno in je bilo latinsko, se mu je zdelo bolje, da v svojem delu: „ne odpravim bralca le z naravnimi čudesi in zgodbami, ampak da ga nasitim s popolnim popisom vojvodine, njenih petih delov, pokrajin, rastlin, rudnin, rek živali itd., šeg, vere, svetnikov, škofov, župnij ter predstavim tako svetu slavo svoje domovine v nemškem jeziku in jo ponazorim s peresom in bakrom.“ Sledi Zinzenčelijeva slovenska pesem „Zaštitno vošenje“, nato Valvasorjeva beseda „Prečastitemu bralcu“, iz katere med drugim izvemo, s kakim nepopisnim trudom je dovršil svoje delo, ker ni še nikoli nihče kaj posebnega napisal o Kranjski, kar bi mu bilo moglo pri delu svetiti, in je moral zato „uporabljati lastno raziskovanje in ogledovanje“, da je bil prisiljen „neutrudljivo preiskati vse kote in pregledati prav često tudi tisto, česar sonce ne vidi“, ter zategadelj lahko mirno reče, da sporoča vse to bralcu „ne po kaki varljivji govorici, ampak iz zanesljivega vira s pravo podlago“. Nato beremo „Po-

ročilo Erazma Franciscija“, ki povečuje Valvazorja in njegovo delo, pri katerem je sam sodeloval s svojimi prispevki in kot korektor (str. 20). Nato se začne izbor iz „Slave“, in sicer z drugo knjigo, ker je prva, „Temeljit pretres starih in novih imen narodov na Kranjskem“, kot pravi prireditelj, „jezikoslovno in zgodovinsko danes čisto brez pomena“ in še ker ni Valvazorjeva, temveč jo je spisal Francisci. Druga knjiga obsega „kratko topografijo kot pripravo za naslednjo popolnejšo“, ki po splošnem očrtu mej Kranjske in predhodnem poročilu o življenju, veri in šegah Kranjcev preide k podrobnemu zemljepisnemu prikazu Gorenjske, Dolenjske, „tretje petine“ ali Srednje Kranjske, „četrte petine“ ali Notranjske in Istre, ki je tedaj spadala h Kranjski. Vse dele obdela na isti način pod istimi naslovi, ki jih je vseh — 85! V tretji knjigi opisuje rastline, rudnike, rudnine, živali, ptiče, ribe, vsakovrstno golazen in še škorpijone in kače, v četrti naravne redkosti dežele Kranjske, v šesti pa kranjsko-slovanski jezik, npravi in šege na Kranjskem, ki je še s svojim dodatkom o učenih pisateljih, doma s Kranjskega pač še vedno najbolj zanimiva. Prirediteljeve opombe bodo gotovo vsakemu bralcu prav prišle. Urednikovo poročilo je kratko, ker bo v drugem delu prinesel uvod o Valvazorjevem življenju in delu. Pove nam pa v pojasnilo, da je prevzel v Berlo predvsem odstavke, značilne za Valvazorja, in tiste, ki utegnejo zanimati sodobnika, poglobljajočega se z ljubeznijo v našo preteklost. Knjiga obsega poleg Valvazorjevega portreta še reprodukcijo nekaterih vinjet in sedemnajst bakrorezov, tako da ob tej izdaji spoznaš vsega Valvazorja, ki ti bo poslej ljub znanec in prijatelj, s katerim boš zdaj vesel hodil po naši domovini, se čudil njenim lepotam in poslušal njegovo kramljanje o življenju naših očetov v preteklih stoletjih, ki so nam danes pravljico daleč.

A. Breznik in F. Ramovš: Slovenski pravopis. Mala izdaja. Priredila — —. Ljubljana 1957. Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Zadržna tiskarna v Ljubljani. Str. 244. Cena broš, dn 26-vez, din 40.—. Prva, večja izdaja novega Pravopisa je v dveh letih pošla, kar dokazuje, kako je bil potreben. Pričakovali smo še obširnejšo izdajo z izpopolnitvijo pravopisnega slovarja, pa smo dobili namesto nje — malo skraćeno, ki je namenjena zlasti dijaštvu, a bo prav tako zadoščala slehernemu, ki mu ne prihajajo v pero kake posebnosti, za katere bi moral še vedno pogledati v Pleteršnika, če bi bil v dvomu, kako je z njimi in kako naj jih piše. — Šole in uradi se morajo poslej po uradnem predpisu banske uprave ravnati po novem pravopisu, a najbolje bo, ko bo vsem zakonodavec — lju-bezen do materinega jezika, da bomo iz notranje potrebe skrbeli za njegovo čistost in pravilnost po naukih naših slovnčarjev in jezikoslovcev.

Dr. Fr. Bradač: Latinsko-slovenski slovar. Sestavil — —, profesor klasične filologije na univerzi v Ljubljani. Drugo, zelo razširjeno izdanje. 1957. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Tisk Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani. Str. 594. Cena vez. din 85.—. Prva izdaja tega slovarja iz leta 1926. je bila namenjena predvsem za šolo. V njej si našel besedni zaklad, ki ga imajo Caesar, Cicero, Cornelius Nepos, Curtius Rufus, elegiki, Horatius, Livius, Ovidius, Phaedrus, Plautus, Plinius, Sallustius, Tacitus, Terentius in Vergilius. Ker obsega danes šolsko čtivo večje število avtorjev — seveda, ne da bi naštetje vse res predelali, kakor včasih! — je nova izdaja izpopolnjena z besedami iz vseh klasičnih in polklasičnih avtorjev ter najvažnejših iz tako imenovane srednje latinščine in prvih krščanskih pisateljev. Kljub toliki izpopolnitvi je narasel slovar ob skrbni ureditvi besed in rečenic samo za 94 strani, tako da je ohranil še vedno svojo pripravno žepno obliko.

Novinec. Vse tri kažejo, da Vam oblika ne dela težkoč. Ko boste še vsebinsko močnejši, bodo Vaši verzi res pesem. Pošljite še kaj!

Jaka Rojnik. Kar sem zadnjič povedal o Vaših verzih, drži. Oblikovno Vam gladko tečejo, rime in ritem — vse v redu, le predolgovezni ste in neredko se Vam v sicer lepo zamisel vrine preveč vsakdanjosti, kar moti celotni vtis. Pričakujem, da se boste še oglasili in mi poslali kaj več, a krajših, da bom lahko izbiral. Kaj, če bi se o prilikih osebno oglasili?

G. C. Mislim, da preveč tuhtate, kaj bi zapeli, da bi bilo nenavadno. Pesem se ne da prisiliti in ne narediti. Zaživeti mora iz srca v srce. Nič ne škodi, če se poskušate v sonetu, a zavedati se morate, da je plemič, ki dá na svojo zunanost in ne prenese vsakdanjih neokusnosti, h katerim spada tudi šepanje ritma, slaba rima in bora misel. — V drugih ste boljši, a narejenost, ki se ne straši nitj koseskizmov, odbija. — Preden boste mogli v kak drug list, bo le še treba, da se še in še oglasite in preizkusite v „Mentorju“!

R. D. Ob Vaši „Polnoči“ morem reči, da ste res pripovednik. Nočno pokrajino z vsem njenim skrivnostnim življenjem ste prav lepo in posrečeno podali. Škoda,

da je vse le sam oris. Da ni to samo odlomek iz „daljše povesti“, ki jo „stavljate iz časov starega Egipta“? Ostanite ze enkrat doma in zajemajte rajši iz domače zgodovine, če Vas preteklost tako m.ka. Valvazor, Dimitz, Gruden, Mal in drugi bi Vam nudili gotovo marsikaj, kar bi lahko preustvarili v lepo domačo povest, ne da bi Vam moral Mentorjev zgodovinar napisati „kratko, a kolikor mogoče natančno razpravo iz časov 4. dinastije faraonov, posebno pa faraona Kufuja (Keopsa)“. Mogoče bi Vam sicer naš zgodovinar rad ustregel, a urednik bi Vam ne mogel, ker že itak primanjkuje prostora v listu. Če že hočete egiptovsko literaturo in spoznati razmere v onih davnih časih, sezite po Prusovem Faraonu, ki je izšel pred leti v lepem Koblarjevem prevodu v Ljudski knjižnici Jugoslovanske knjigarne. Če boste ob njem še sanjali o egiptovski povesti, ki naj bi vsaj oddaleč dosegla Prusovo, potem jo pa kar pišite! Toliko mesto posebnega odgovora!

Š. I. Vaše prve pošiljke sem bil vesel, ker obe pesmi kažeta talent. „V kmečki hiši“ prihranim za prihodnjo decembrsko številko. „Ob ribniku“ je prav tako lepo podano nastrojenje, samo metrično nekoliko moti. Skušal bom opiliti. Tudi Vam

svetujem, da se držite dosledno enotnega ritma in tudi rim ne omalovažujte! Za začetna je to nujno in potrebno, ker sicer tudi svobodne oblike ne boste nikdar prav in smiselno obvladali.

J. J. Štirje verzi, ki ste jih zapeli „Soncu“ so tako obrabljeni, da bi Vam ne mogel ob njih prerokovati kakih uspehov, če bi me „Kača“ ne prepričala, da Vam utegnejo privreti iz srca še lepe pesmi. Izogibajte se prevelike simbolike, če pa jo že uporabljate, glejte, da Vas ne zavede do neokusnih nesmiselnosti!

L. B. Ob poslanih sestavkih morem ugotoviti, da znate opazovati svet in življenje in da Vam jezik gladko in prijetno teče, seveda z nekaterimi krajevnimi posebnostmi v besednem redu, ki nekoliko motijo. Prva stvar je kot šolska naloga kar odlična, a za Mentor vendar še ni kljub temu, da se bližamo že pomladi. Tudi druga je le šolska naloga, ki bi morala čakati vseh svetih, o tretji pa Vam oni gospod že sporoči, kaj misli; meni se je zdel ta odlomek mnogo slabši ko prva dva sestavka. Upam, da se boste še oglašili in poslali kaj kratkega, kar še ni bilo v šolskih zvezkih!

J. G. P'sano je prav lepo in mislim, da po doživljaju in ne kaka šolska obnovitev lepe Finžgarjeve črtice „Nad petelina“, ki ga beremo v nižji gimnaziji. Priobčim v marčni ali aprilski številki!

V. V. Gazela se Vam je najbolj posrečila. Jo priobčim. Napake v drugih dveh

take kot pri drugih, zato upoštevajte vse, kar berete v pomenkih! Vidite, poslej ne boste več „novinec“ in zato se Vam ni treba bati. Kar še se oglašite!

J. Saj bi Vam posebej pisal, a čemu dolgo govoriti? Bral sem in se čudil. Seveda so pomanjkljivosti, a je vendar že to, kar ste napisali, vredno priznanja — vsaj kot vaja, ki Vam ne bo škodila. Svetoval bi Vam pa, da take vence opustite. Pošiljajte mi rajši posamezne pesmi, a prej si bodite sami strog sodnik. Tudi bi bilo dobro, če bi segali po novejših knjigah, da bi se seznanili s sodobnim leposlovnim jezikom!

F. P. „Življenje“ pride na vrsto, „Bolnika“ pa bi bilo treba prej le nekoliko ozdraviti. Sicer mislim, da imate gotovo doma še več boljših pesmi, ki mi jih pošljite. Ako ste res to, kot se označujete, potem sem prepričan, da boste v „Mentorju“ še vzbujali pozornost s svojimi pripevkami.

Š. F. Mislim, da je Vaša moč le v prozi. Verzi niso nič posebnega. Pošljite mi o priliki rajši spet kaj takega, kakor prejšnja leta! Glede prošnje, ki ste jo izrazili, bom že mislil na Vas, če bi kaj biló.

Popravi! V Debevčeve „Obiske“ se je v zadnji številki vmešal tisk. skrat, ki je v naslovu skvaril pravilni mestnik in napravil grobo napako. Beri „...“, gimnazijskem ravnatelju v. p.“

CVETJE IZ DOMAČIH IN TUJIH LOGGV

dela domačih in tujih pisateljev in pesnikov obsega dosedaj 12 zvezkov:

1. Simon Gregorčič, Izbrane pesmi, broš. 12., vez. 24.-
2. Fran Levstik, Martin Krpan, broš. 4., vez. 12.-
3. Horacij, Pismo o pesništvu, broš. 10., vez. 18.-
4. Josip Jurčič, Jurij Kozjak, broš. 12., vez. 24.-
5. Valentin Vodnik, Izbrano delo, broš. 12., vez. 24.-
6. Matija Čop, Izbrana dela, broš. 12., vez. 20.-
7. Simon Jenko, Izbrano delo, broš. 12., vez. 24.-
8. Žitja Konstantina in Metodija, broš. 12., vez. 24.-
9. Izbor prekmurske književnosti, broš. 12., vez. 24.-
10. Josip Jurčič, Izbrani spisi, broš. 24., vez. 36.-
11. Cigler Janez, Sreča v nesreči, broš. 12., vez. 24.-
12. F. S. Finžgar, Študent naj bo, broš. 12., vez. 24.-
13. Gogolj, Revizor, broš. 12., vez. 24.-

Dijaki, katerih starši so udje Družbe sv. Mohorja dobe knjige 25% ceneje.

Šolske knjige in šolske potrebščine za vse šole v veliki izbiri

**Knjigarna
Mohorjeve tiskarne**

Celje
Prešernova 17

Ljubljana
Miklošičeva 9

Spominska plošča (Filaks)

1. samoglasnik
2. grška črka
3. trg na Gorenjskem
4. največji ital. pesnik
5. varnostni organ
6. prebivalec sosednje države
7. znane toplice
8. trg na Goriškem
9. slovenski pesnik
10. strežnik
11. večno mesto
12. soglasnik

Literarna (Klant, K-j)

- Cigler: Sreča v nesreči.
 Vraz: Narodne pesmi.
 Majcen: Kasija.
 Kersnik: Testament.
 Tavčar: Mrtva srca.
 Stritar: Zorin.
 Linhart: Županova Micka.
 Šorli: Človek in pol.
 Valjavec: Tako je bilo.
 Pregelj: Azarel.
 Aškerc: Zlatorog.
 Finžgar: Oče je.

Rešitev zank in ugank

Vodoravno: 1.) 722 pred Kr. 3.) 1541 po Kr. 5.) 1492 po Kr. 6.) 1227 po Kr. 8.) 1179 po Kr. 9.) 835 pred Kr. 10.) 950 po Kr. 11.) 1311 po Kr. 12.) 322 pred Kr.

Navpično: 1.) 754 po Kr. 2.) 249 po Kr. 3.) 1123 po Kr. 4.) 1215 po Kr. 7.) 753 pred Kr. 8.) 1912 po Kr.

2. Posetnice: 1.) Stolni kanonik; 2.) Veleposetnik.

Prav so rešili: Černetič Silv. abs. ph. l. Ljubljana; Borin Oskar, Kosmač France, Merala Franc, Tiselj Dominik, Starec France, petošolci klas. gimn. v Ljubljani; Šubič Peter, Stupar Alojzij, Čmerman Božidar, Dolnar Mihael, tretješolci klas. gimn. v Ljubljani; Čop Leopold, šestšolec, Žerove Janez, četrtošolec, oba v Kranju; Kodela Ivan, Černetič Ivan, Anžlovar Branko, dijaki, Celje; Vandot Bojan, četrtošolec II. real. gimn. Ljubljana; Cerar Franc, Bombek Anton, Kotar Valentin, dijaki v Novem mestu; Al. Grozde in Vikt. Petan, dijaka klas. gimn. v Ljubljani.

Izžreban je bil Šubič Peter, III. c. klas. gimn. v Ljubljani, ki dobi za nagrado Dolinarjevo „Dobravo“.

Nagrada za prihodnjice: Starejši letnik Mentorja.

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

**NOVE IN OPROŠČENE VLOGE
DIN 149.000.000.- SO VSAK ČAS
IN BREZ OMEJITVE IZPLAČ-
LJIVE. - ZA VSE VLOGE JAMČI**

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

ANTON SFILIGOJ

Ljubljana, Frančiškanska ulica

poleg frančiškanske cerkve, na-
sproti kavarni Union.

Ima vedno na zalogi:

Najlepšo izbiro devocionalij in
vse šolske in pisarniške potreb-
ščine, kakor šolske zvezke, vse
uradne listine, kuverte, črnica,
risalno orodje, tuše, risarske pa-
pirje, glavne blagajniške in
druge trgovske knjige, nalivna
peresa, tintnike, pisalne garni-
ture, pisemski papir itd.

Šolske potrebščine

kakor zvezke, ma-
pe, peresa navadna
in nalivna, svinčni-
ke, risalni papir in
risalno orodje, ak-
tovke, nahrbtnike
itd. nudi po konku-
renčno nizkih cenah

trgovina

H. Ničman

Ljubljana

Kopitarjeva ul. 2.

Tudi to morate vedeti!

Med najmanj upoštevanimi panogami našega narodnega gospodarstva je v krogih slovenskega izobraženstva zavarovalstvo. Ni čuda. Saj niti 40 let ni tega, ko je bila ta važna gospodarska panoga izključna domena nenarodnega kapitala. In vendar se zbirajo tu ogromna denarna sredstva, glede katerih slovenski gospodarstvenik ne more ostati ravnodušen. — Še manj je mogoče razumeti, da mnogi slovenski izobraženci še vedno dovolj resno ne pojmujejo narodnogospodarskega poslanstva

Vzajemne zavarovalnice

Mladina, ki boš v kratkem prevzela odgovornost za vso našo rast, vedi, da je narodno zavarovalstvo med najvažnejšimi narodnostnimi življenjskimi funkcijami!

Nova založba.

Ljubljana, Kongresni trg 19

Knjigarna

Vse šolske, leposlovne in znanstvene knjige.

Trgovina s pisarniškimi potrebščinami

Tehnično in risalno orodje, barve, zvezki, nalivna peresa i. t. d.

Dijaki! Po najnižji ceni se Vam nudijo pomožne knjige: Kelemina, Literarna veda; Stele, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Cankar, Uvod v likovno umetnost, Izbrani prevodi iz klasičnega slovesstva itd.

LJUDSKA POSOJILNICA V LJUBLJANI

r. z. z n. z.,

Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 6,
v lastni palači.

obrestuje hranilne vloge najugodneje.

NOVE VLOGE
vsak čas razpoložljive obrestuje po 4%, proti odpovedi 5%.